

MEXANIK UZATMALAR HAQIDA UMUMIY MA'LUMOTLAR.

REJA.

1. Uzatmalarning asosiy parametrlari, foydali ish koeffitsiyenti
2. Uzatish nisbati, yuritmalar haqida qisqacha ma'lumot.
3. Yuritmalarni kinematik hisoblash.

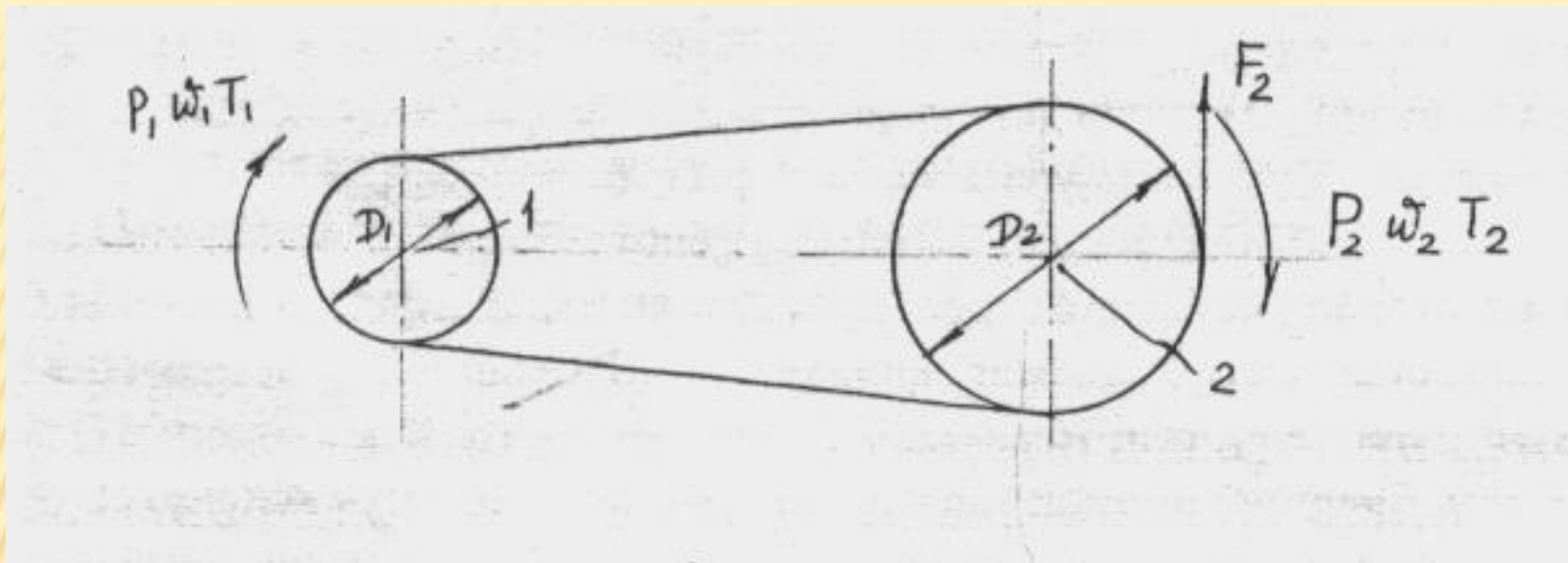
Uzatmaning turini tanlashda ularni quyidagi parametrlari xisobga olinadi :

- Uzatilayotgan quvvat
- Birinchi va oxirgi valning aylanishlar chastotasi.
- Uzatish soni.
- Uzatmaning f.i.k.
- Xizmat muddati.

Uzatmalarni bir- biri bilan taqqoslash uchun ularning asosiy parametrlari to`g`risidagi ma`lumotlar keltiramiz.

Uzatma turi	Uzatiladigan quvvat kVt	F.I.K.	Uzatish soni, bitta bosqichda
Tiishli	100 000	0,97 - 0,98	2-10
Chervyakli	50	0, 70 - 0, 85	10-80
Zanjirli	100	0, 94 - 0, 96	2-6
Tasmali	50	0, 94 - 0, 96	2-4

Vallardagi quvvat aylaniishlar soni f.i.k. va uzatishlar sonining o'zaro bog'lanishini tasmali uzatma misolida ko'rib chiqamiz.

1 - burchak tezligi katta yetaklovchi val

2 - burchak tezligi kichik yetaklovchi val

1.Uzatmaning uzatishlar soni U - Bu yetaklovchi val burchak tezligini yetaklanuvchi val burchak tezligiga nisbatidir . Ya`ni:

$$U = \frac{\omega_1}{\omega_2} \quad (1)$$

bu erda, ω_1 - yetaklovchi val burchak tezligi

ω_2 - yetaklanuvchi val burchak tezligi

Uzatmaning uzatishlari soni $u > 1$, chunki $w_1 > w_2$

Uzatma³ning uzatishlari soni nafaqat burchak tezliklari nisbati bilan, balki diametrlar nisbati bilan, tishlar soni nisbati bilan va aylanishlar soni nisbati bilan aniqlanishi mumkin.

Uzatmaning foydali ish koeffitsienti - η . F.i.k. deb yetaklanuvchi valdagi quvvatni yetaklovchi valdagi quvvatga nisbatiga aytiladi. Ya'ni:

$$\eta = \frac{P_2}{P_1} \quad (2)$$

$P_2 < P_1$ (sababi quvvat uzatmada ishqalanishni yengishga sarf bo'ladi) bo'lgani uchun doimo

$$\eta < 1$$

3. Dvigatel va uzatmadan tashkil topgan yuritmalarni loyihalashda yetaklanuvchi valdagi quvvat quyidagicha aniqlanadi

$$P_2 = F_2 \cdot V \quad (3)$$

bu erda F_2 - yetaklanuvchi shkivdagi aylanma kuch, N

V - chiziqli tezlik m/s

Yuritmalami loyixalashda 1- valdagi quvvat, ya`ni dvigatelning kerakli quvvati quyidagicha aniqlanadi [2] dan

$$|P_{dv}^{talab} = P_1 = \frac{P_2}{2} \quad (4)$$

4. Vallardagi burovchi momentlar quyidagicha aniqlanadi:

$$T_1 = \frac{P_1}{\omega_1} \quad ; \quad T_2 = \frac{P_2}{\omega_2} \quad ; \quad (5)$$

Yani, burovchii moment deganda valdagi quvvatning uning burchak tezligiga nisbati tushuniladi. Yetaklanuvchi valdagi burovchi momentni yetaklovchi valdagi burovchi momentiga nisbatini ko`ramiz:

$$\frac{T_2}{T_1} = \frac{P_2}{\omega_2} \cdot \frac{\omega_1}{P_1} = \frac{P_2}{P_1} \cdot \frac{\omega_1}{\omega_2} = u \cdot \eta \quad (6)$$

Ko`rinib turibdiki, burovchi momentlarning o`zaro nisbati uzatishlar soni va f.i.k. ko`paytmasiga tengdir. Yuritmalarni loyixalashda, ko`pincha yetaklanuvchi valdagi burovchi momentni aniqlash kerak bo`ladi.(6) formuladan:

$$T_2 = T_1 \cdot U \cdot \eta \quad (7)$$

Shunday qilib, yetaklanuvchi valdagi burovchi moment yetaklovchi valdagi burovchi moment, uzatmaning uzatish soni va uning f.i.k.i ko`paytmasiga teng bo`ladi.

***E`TIBORINGIZ UCHUN
RAHMAT!***